

Sverige – en ljusgrön stat?

En fallstudie utifrån Eckersleys teori om den gröna staten.

Abstract

The Swedish government would very much like Sweden to be a leading state in the environmental area. The question is if the country is on its way of becoming a, so-called green state, according to Robyn Eckersley's definitions. The Swedish case is studied in the light of Eckersley's theory within the following areas: thinking globally, acting locally and a more unbounded democracy including the very essential ingredient – access to environmental information. Various materials, such as governmental investigations and media, are used. In the final discussion a new term – the light green state – is introduced. It is considered if there is need for such a definition and in that case what it would mean. It could be so that Eckersley's green state is an ideal, an unreachable utopia, while the light green state is an achievable goal. Or the light green state could be the level a state must be on, before it can take the next step, becoming a true green state in Eckersley's sense.

Keywords: green state, Sweden, Robyn Eckersley, thinking globally, acting locally, unbounded democracy, environmental information.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	1
1.2	Metod och material	1
1.2.1	Kritik av metod- och materialval	3
1.3	Teori – den gröna staten	4
2	Bakgrund	5
2.1	Tidigare forskning	5
2.2	Varför är frågan aktuell?	6
2.3	Varför Sverige som fall?	7
3	Tänka globalt och agera lokalt	8
3.1	Teori	8
3.2	Fallet Sverige	10
4	Gränslös demokrati inklusive rätten till miljöinformation	14
4.1	Teori	14
4.2	Fallet Sverige	17
5	Diskussion	21
5.1	Sverige – en ljusgrön stat?	21
6	Referenser	23

1 Inledning

Inför de stundande post-Kyotoprotokollsförhandlingarna i Köpenhamn, december 2009 är frågan om staters roll i framtiden, högst aktuell. Sverige vill – i synnerhet som ordförandeland i EU – inta en drivande ställning och verka för en grönare värld. Eckersley erbjuder inspiration till en grön strategi. Och därför ligger det rätt i tiden att göra en studie av fallet Sverige utifrån Eckersleys teori om den gröna staten.

1.1 Syfte och frågeställning

Jag vill undersöka Sveriges miljöstatus utifrån Eckersleys (2004) teori om den gröna staten. Om det läge Sverige befinner sig i medvetandegörs, så kan det också leda till kunskap om hur arbetet kan förbättras.

Vad talar för och emot att Sverige i dagsläget är nära att vara en grön stat? – en fallstudie av Sverige, utifrån kriterier jag anser vara viktiga i Eckersleys teori kring den gröna staten. De utvalda kriterierna är att tänka globalt och agera lokalt, en mer gränslös demokrati inklusive miljöinformationsaspekten.

Jag inser att ämnena är vida och vart och ett av områdena skulle kunna utgöra en egen uppsats. Men mitt mål är inte att gå in på detalj utan att göra ett försök till att mer ge en helhetsbild av hur Sverige står sig gentemot den gröna statsmodellen.

1.2 Metod och material

Mitt huvudmaterial består av Robyn Eckersleys bok *The Green State – Rethinking Democracy and Sovereignty* från 2004. Men andra forskare som har liknande tankegångar har också används för att ge en mer beskrivande bild av hur en framtida grön stat kan se ut. Uppsatsens teoridelar är en tolkning av Eckersleys teori. I vissa fall har det varit svårt att avgöra till vilken utsträckning Eckersley förväntar sig att kriterier ska uppfyllas, för att de ska kunna anses vara tillräckliga för den gröna staten. Om Eckersley stått till förfogande med något slags mått, skulle det underlätta. För att göra ett försök till att ge en samlad bild av fallet Sverige har jag använt material från vitt skilda håll: svensk media, regeringspartiers hemsidor, miljöforskare, överstatliga organisationer, statens offentliga utredningar med mera. Dessa källor hoppas jag ge något olika infallsvinklar på det studerade fallet.

Syftet är att diskutera hur långt Sverige kommit inom de utvalda områdena: tänka globalt och agera lokalt, en mer gränslös demokrati samt miljöinformationsområdet. Områdena är av mig utvalda endast på basis av att jag anser att dessa är de mest centrala inom Eckersleys teori.

Dock frågar jag mig hur rimligt och möjligt det är att försöka applicera en teoretisk och kanske alltför utopisk teori, som teorin om den gröna staten på en fysisk verklighet och ett land som Sverige. Men teorin har konkreta inslag vilka gör det möjligt för mig att till största del finna exempel i fallstudien av Sverige. Inom vissa områden har jag dock stött på svårighet med att hitta information då jag anser att Eckersleys idéer är så pass progressiva att Sverige bara i vissa avseenden ens kan antyda till att börja tänka i sådana banor.

Uppsatsen är avgränsad till de utvalda områdena. Den är tänkt som ett försök att tillämpa teorin på ett fall i praktiken. Det ultimata skulle vara att jämföra Sverige med alla andra stater för att avgöra var på den jämförande skalan Sverige ligger. Men detta säger sig själv att det skulle vara en enorm process. Jag har även försökt att avgränsa mitt material tidsmässigt till det senaste decenniet, men jag har stött på svårigheter med detta då en del av det tryckta materialet – skrivit av forskare som diskuterar en grönare stat – är något äldre.

Uppsatsen är disponerad så att den först ger en kort introduktion till Eckersleys teori om den gröna staten i förhållande till dagens verklighet och en mer liberal stat. Därefter behandlas det första av mig utvalda ämnet – att tänka globalt och agera lokalt – på ett teoretiskt plan. Sedan följer en applicering på fallet Sverige. Därpå kommer den andra teoridelen vilken behandlar Eckersleys tankar om en mer gränslös demokrati med fokus på ökad miljöinformation. Detta avsnitt följs av exempel på hur detta kan ses i ljuset av fallet Sverige. Avslutningsvis, i diskussionsdelen kommer jag att diskutera en utveckling av teorin om den gröna staten. Behövs ett nytt begrepp så som den ljusgröna staten för att Eckersleys teori ska kunna applicera på verkligheten? Eller är Sverige just nu en ljus grön stat, som är på väg att utvecklas till en grön stat i Eckersleys bemärkelse?

Min uppsats blir således *teoriprövande* då jag testar den gröna statsteorin på fallet Sverige och till viss del också *teoriutvecklande* i hänseendet att jag avslutningsvis diskuterar ett eventuellt tillägg till teorin.

1.2.1 Kritik av metod- och materialval

Mitt val av utformning av uppsatsen kan kritiseras då så pass många områden¹ behandlas. Men mitt grundsyfte är att ge en generell bild – ett försök till en helhetssyn – och få in så många centrala delar av Eckersleys teori som möjligt på fallet Sverige och då ansåg jag att det var ett minimum att undersöka några av de ämnen Eckersley nämner, vilka jag anser är de mest relevanta för den gröna staten. Istället för att gå på djupet i *en* fråga vill jag bidra till kunskapen om en allmän bedömning eller sammanställning av Sverige på miljökartan.

Det undersökta materialet, kommer att helt ligga till grund för de slutsatser jag kommer att dra. Om jag valt annat material på samma tema hade resultatet blivit ett helt annat.

Utvecklingen på miljöområdet går fort fram och till och med litteratur från 1990-talets slut kan tyckas passé då de fortfarande stångas med problemet att forskare och allmänheten inte är överrens om hur akut och allvarligt exempelvis klimatproblemen är. Eftersom ämnet är så föränderligt har det varit en svårighet att finna information om utvecklingen i Sverige de senaste åren, i tryckt form. Även att hålla uppsatsskrivandet uppdaterat har varit en utmaning. Det jag skriver en dag kan, om jag inte är uppmärksam, vara inaktuellt dagen därpå. Uppsatsskrivandet påbörjades hösten 2007 och slutfördes först sommaren 2009.

Till stor del har jag mitt material bestått av statens offentliga utredningar och däribland Demokratiutredningens skrifter. Dessa har kritiserats då inte endast var en stor samling statliga utredningar utan även syftade till att sätta igång en debatt på hög nivå kring demokrati i Sverige. Dessutom avslutades utredningen år 2000, vilket nu är nio år sedan.

Kan materialet verkligen ge en bild av situationen i Sverige? Jag menar att det kan ge en något onyanserad bild, men dock än en bild av ett stort område. För att göra en fullt adekvat bild av hur passa nära Sverige ligger att vara en grön stat i Eckersleys mening, krävs en mycket omfattande utredning. Men jag hoppas att denna uppsats ska vara som en introduktion till ämnet och bidra till en fortsatt diskussion kring Eckersleys teori i förhållande till Sverige.

¹ Hur många områden jag valt att undersöka är svårt att säga då man kan dela in områden på många sätt. Att tänka globalt och agera lokalt kan ses som ett och samma område då de båda handlar om konstruerade gränser och att agera i det lilla för att påverka det stora sammanhanget. Även exempelvis ordet lokalt är svårt att sätta en gräns för. Är min lokala sfär min absoluta närmiljö, mitt kvarter, min kommun eller staten jag bor i? Rätten till miljöinformation är en viktig del av demokratin i den gröna staten och vice versa. Därför är det svårt att behandla dessa områden avskilda från varandra.

1.3 Teori – den gröna staten

Med grön stat menar Eckersley en statstyp som snarare lutar sig mot en ekologisk form av demokrati än en liberal sådan. Den gröna staten kan vara en typ av post-liberal stat och inte en stat som helt tagit avstånd från den liberala demokratitraditionen. (Eckersley 2004:2) Dock är det inte så lätt som att bara ändra det liberala systemet en aning. Det krävs en strukturomvandling som rättar till den ojämlika och odemokratiska maktfördelningen som existerar på kommunikations- och representationsnivå. (ibid:137) Man måste studera hur miljöproblem hanteras i den liberaldemokratiska styrelsestrukturen och därifrån arbeta fram ett mer adekvat system och anta en mer passande roll för staten, menar Eckersley (ibid:3).

Robin Grove-White anser att miljö ofta diskuteras på ett fysiskt plan så som i atmosfär-, ocean- och urbaniseringstermer. Men han menar att miljöproblematiken är mer komplex än så. De filosofiska, kulturella, politiska och etiska aspekterna ingår också i området. (Grove-White i Jacobs 1997:109, jmf Eckersley 2004:79-80) Enligt min mening är det detta mer övergripande synsätt som Eckersley antagit i sin teori. Eckersleys idé om att miljö rättigheter måste utvecklas och vitaliseras skulle leda till en politisk förändring på ett institutionellt plan. Att börja tänka mer globalt och inte bara skydda sig själv genom att fokusera på allt inom nationalstatens gränser kan ses som en identitetsmässig eller kulturellt utmanande förändring. Men området behandlar även etiska aspekter då vi alla lever i en och samma värld där miljöproblem är gränsöverskridande och inte jämt fördelade mellan rikare och fattigare stater.

Eckersley hävdar att staten, traditionellt sätt, förkroppsligar etik och förnuft och representerar det som är "bäst" för kollektivet. Därför är staten – som den mest legitima institutionen – även lämpad till att förvalta det ekologiska intresset. (Eckersley 2004:12) Men hur ska då den framtida staten se ut?

Miljökämpar, teoretiker och partimedlemmar av miljöpartier diskuterar den framtida statens roll och hur den liberala staten ska kunna förvandlas till en – vad Eckersley kallar – grön demokratisk stat. Eckersley berättar att trots en mer utbredd kritik av den liberala demokratiska staten tycks ett konstruktivt förslag saknas, på hur en etiskt och juridiskt grön stat skulle kunna se ut i både ett nationellt och internationellt sammanhang. (ibid:xi, xii, 1)

De förslag Eckersley presenterar om hur den nuvarande staten ska förändras kommer, till en början, ses som (ytterligare en) utvidgning av den liberala statens uppgifter. Men Eckersley hävdar att då det ekologiska perspektivet verkligen integrerats, kommer statens roll och syfte att totalförändras. Och till sist bör ju både den liberala och ekologiska demokratin bedömas utifrån de värdegrunder de upprätthåller. (ibid:138)

Alltså menar Eckersley att ett alternativ till nuvarande former av stater saknas och därför framför hon ett förslag på en framtida grön stat. Kan man säga att Eckersley föreslår en strategi och att hennes teori, efter omarbetning, kan erbjuda en slags måttstock?

2 Bakgrund

2.1 Tidigare forskning

Min uppsats bygger främst på Robyn Eckersley som använder sig av begreppet den gröna staten. Flertalet andra forskare (Meadowcroft, Dobson, Dryzek med flera) diskuterar ungefär samma sak, även om de benämner den gröna staten olika. Dock går det inte djupare in på fallet Sverige.

Lidskog och Elander (SOU 1999:77) diskuterar och sammanfattar rådande demokratiteoretiska perspektiv på vad de väljer att kalla den ekologiska utmaningen, detta i ljuset av den nya maktordning som råder då nationalstater inte längre besitter all suveränitet.

Annan tidigare forskning jag tagit del av är två uppsatser som skrivits vid svenska universitet. Dessa har använt sig av Eckersleys teori och försökt koppla den till diskussionen om mänskliga rättigheter samt till en svensk välfärdskontext. Sofia Karlsson skrev 2007 en D-uppsats med titeln *Mänskliga miljö rättigheter: en fjärde generation rättigheter?* vid Luleå Universitet. Där diskuterar hon olika, så kallade, generationers rättigheter och huruvida miljö rättigheter är en fjärde typ av sådan. Hon nämner dock endast fallet Sverige förbigående och fokuserar istället på att diskutera kring miljö rättighetsbegreppet. Hennes slutsats är att miljö rättigheter just kan ses som en fjärde typ av rättigheter.

Samma år, 2007, skrev Roger Hildingsson C-uppsatsen *Greening the (welfare) state: Rethinking Reflexivity in Swedish Sustainability Governance* vid Lunds Universitet. Han fokuserade på om Sverige med välfärdsstaten som tradition och system har potential att bli en grön stat. Uppsatsen är, enligt mitt tycke, teoretisk och fokuserar på att diskutera reflexiviteten i svensk ekologisk governance. Hildingssons menar att staten Sverige är så pass reflexiv att den inte kan kallas för en svagt ekologiskt moderniserad stat. Han menar också att staten intagit rollen som ekologisk ledare.

Mot denna bakgrund ska jag försöka bidra till ett annat vinklat synsätt och kunskap om hur fallet Sverige förhåller sig till Eckersleys teori om den gröna staten.

2.2 Varför är frågan aktuell?

Miljödebatten har fått nytt blod då forskare samlats kring ett enat budskap om klimathotet, detta har i sin tur lett till ett större intresse från politiker världen över vilka nu står inom räckhåll för nya klimatförhandlingar i Köpenhamn hösten 2009. Det verkar som att politiker väckts till liv och kanske är vi mitt inne i en ny era.

På 1700- och 1800-talen skapades grunden till den liberala demokratiska staten. På 1900-talet byggde arbetarrörelsen upp välfärdsstaten. Är det den gröna statens tid nu på 2000-talet? (Eckersley 2004:2, Dryzek m.fl 2003:194) Miljörörelsen har högst viktiga synsätt att bidra med inom de flesta områden, där många andra traditionella politiska aktörer ännu inte har diskuterat igenom sitt ställningstagande och sina förslag. Jacobs menar att miljörörelsen kan placera in sig i centrum i den nya politik som det nyligen påbörjade millenniet för med sig. (Jacobs 1997:15-16) Är vi mogna för att ta steget vidare och göra de demokratiska idéerna starkare och flytta fokus från nationalstaten till det globala? Hur långt borta ligger den framtiden från det Sverige vi lever i idag?

Men förvandlingen till denna typ av stat måste föregås av en kamp som innebär många utmaningar.(Eckersley 2004:2) Jag tror att det är där vi idag befinner oss. På internationell nivå tampas stater med vissas ovilja till att bidra, svårigheter med att enas samt rika och fattiga länders olika bedömningar av rättvisa.

Miljöfrågan har tidigare sett som *en* enskild fråga. Men idag har miljön accepterats som en självklar aspekt i de flesta traditionella politiska frågor och områden – ekonomi, hälsa, utbildning etc. (Jacobs 1997:1)

Miljöområdet är starkt kopplat till sin ideologi och politiska rörelse vilken vilar på grundsynen kring människans förhållande och ansvar mot den värld av djur och natur vi lever i. De som identifierar sig så som ”gröna” menar att naturen har ett värde i sig och att människan orättfärdigt överexploaterar på naturens bekostnad. (ibid:1-2) Carter definierar olika filosofiska perspektiv på värdefrågan inom miljöområdet. På ena sidan finns det antropocentriska synsättet som hävdar att människan står över naturen. Människan har rätt att använda naturen för hennes behov och intressen. På andra änden av skalan finns det ekocentriska betraktelsesättet som menar att jordens nuvarande tillstånd har orsakats av människans brist på respekt för, och arrogans mot vår planet och allt som lever eller finns på denna. De menar att all materia har ett värde i sig. (Carter 2007:14-16) Jag vill påstå att det – i takt med att klimatförändringarna blivit allt mer accepterade så som fakta och inte bara teori – skett en förändring i förutsättningarna för det antropocentriska perspektivet. Världspolitiken sätter fortfarande människan i centrum i praktiken och ser naturen som dess tjänare, men man har insett att vi måste värna om miljön för vår egen skull, för människans framtida existens. Därför kan båda värdeperspektiven enas kring vikten av att agera för att minska människans negativa påverkan.

Enligt mig finns det framförallt två orsaker till varför miljöfrågor, på sistone, fått allt större plats på den politiska agendan. För det första (som ovan nämnt) har

kunskapen om klimatförändringarna bidragit till att befolkning och politiker insett att det är fråga om ett reellt klimathot och för det andra har många ledande politiker intagit ett ekologiskt moderniserings-perspektiv. Porritt (i Jacobs 1997:69) hävdar att för att uppnå den gröna staten bör vi använda oss av marknaden och inte principiellt arbeta *åt* den. Carter (2007:7) menar att ekologisk modernisering innebär att ekonomisk tillväxt och miljöskydd kan förenas. Det som krävs är att det kapitalistiska systemet reformeras så att policier utformas med hänsyn till miljön. Jag menar att det är just denna insikt som inspirerat USA:s president Obama att satsa mer (jämförelsevis med andra presidenter) på miljön. Och då en så stor stat är villig att arbeta och samarbeta kring dessa frågor, tror jag att det finns hopp om en förändring mot bättre tider för hela världen.

2.3 Varför Sverige som fall?

Sedan miljökonferensen i Stockholm 1972 (om inte förr) har Sverige identifierat sig som förebild på miljöområdet. (Lundqvist 1997:65 i Jänicke och Weidner)

Alliansregeringen vill gärna framhäva sina ambitioner och sin stolthet över sitt miljöarbete. (Moderaterna) Sverige har fått lovord från flera håll däribland Al Gore som efter mottagandet av Nobels Fredspris (för klimatinformationsarbete) var i Stockholm där han berömde Sverige och menade att Sverige är ett föregångsland inom klimatförändringsfronten. Dock uppmuntrade han till ett ännu mer aktivitet i arbetet. (Lejland 071212)

Även skaparen bakom teorin jag använder mig av, Eckersley nämner Sverige som under ledning av Göran Persson 1996 aktivt arbetade för att förvandla välfärdsstaten till en grön välfärdsstat. Då var uppdraget att göra Sverige till ett ekologiskt hållbart samhälle. Persson använde sig mycket skickligt och strategiskt av den ekologiska moderniseringens fördelar. Enligt Eckersley har Socialdemokraterna i Sverige arbetat med några av de mest omfattande strategiska, juridiska, administrativa och skattemässigt progressiva reformerna i världen. (Eckersley 2004:73-74, 253) Sverige lanserade till exempel en så kallad ekologisk ekonomisk modell. (Jänicke och Weidner 1997:303) Eckersley menar att Sverige ska ha beröm för sina försök att integrera ekonomi- och miljöpolitik. (Eckersley 2004:74) Enligt Lundqvist är en förklaring till denna framgång för miljöfrågor i Sverige, att den långvariga konsolideringen av miljötänkandet i Sverige skapat en öppning och möjlighet för staten att aktivt handla utifrån de kunskaper de besitter. Därför är nu Sverige framgångsrik på miljöområdet och den allmänna opinionen så pass positiv. (Lundqvist 1997:67 i Jänicke och Weidner)

Sverige är ett intressant fall, dels för att det är här vi bor och dels för att det, i alla fall på ytan, tycks vara ett gott exempel på en stat där det gröna perspektivet slagit rot.

3 Tänka globalt och agera lokalt

3.1 Teori

Eckersley menar att staten å ena sidan är *för* liten för att handla i globala ekologiska problem, medan staten å andra sidan är *för* stor för att kunna hantera lokala problem. (Eckersley 2004:6) Individer bör få möjlighet att känna sig som medborgare på flera olika nivåer – lokalt, regionalt, nationellt och globalt. (ibid:181) Det finns ett välkänt måtto inom miljörelsen som jag menar går att tillämpa på alla nivåer – privat i hushållet, på nationellnivå och i internationellt arbete: ”Think globally, act locally.” (ibid:11)

Om man definierar ekologisk modernisering som en total transformation av samhället, hävdar Eckersley att det för närvarande endast är möjligt för ett fåtal västländer att genomgå denna process. Om dessa stater utvecklas enligt förhoppningen borde detta generera en ökad institutionell reflexivitet vilken i sin tur utvecklar ett ökat engagemang för global miljö rättvisa och miljöskydd. Dessa ekologiska, moderniserade länder förväntas vara goda världsmedborgare och visa detta genom att arbeta multilateralt och anta en drivande roll i miljöförhandlingar och/eller arbeta mer unilateralt, genom att vara en inspirationskälla för andra stater. (ibid:84)

Det kapitalistiska världssystemet håller ett hårt grepp kring alla stater vilka måste behålla eller öka sina inkomster för att överleva. Eckersley menar att det i världen råder ett anarkistiskt system där auktoritära stater är aktörerna. Staterna konkurrerar själviskt med varandra vilket resulterar i det så kallade allmänningsproblemet (Tragedy of the Commons). (ibid:14) Med andra ord är det enklaste och billigaste handlingsalternativet för exempelvis en stat eller en fabriksägare att släppa ut sitt avfall orenat i naturen. Men det som är mest fördelaktigt för var och en är på det stora hela minst gynnsamt för det gemensamma. (Statsvetenskapligt lexikon 1997:13) Hardin hävdar att vi måste omdefiniera egendomsrättigheter då utsläpp av kemikalier i mark, luft och vatten färdas vidare till annan egendom och därför är en del av de gemensamma ägodelarna. (Hardin 1968:1245)

Då politiska geografiska gränser och miljömässiga geografiska gränser inte sammanfaller på samma ställe, menar Meadowcroft att den så kallade ekologiska staten (som han väljer att kalla det) inte bara måste engagera sig inrikes utan även försöka agera globalt. (Meadowcroft i Barry och Eckersley 2005:5) Lidskog och Elander instämmer och menar att vi idag lever i en värld där nationalstatens suveränitet har komplicerats. Då alla människor i alla stater lever på en och

samma jord med samma atmosfär påverkas vi (och vice versa) av beslut (eller icke-beslut) som tas i andra länder. Vilken verkningsgrad enskilda nationalstaters beslut har kan därför ifrågasättas och mellanstatligt samarbete kring dessa frågor krävs. (Lidskog och Elander i SOU 1999:35) Vi måste arbeta för en transnationell demokrati som inte är orörlig på grund av nationsgränser. Men detta transnationella agerande är inkongruent med den nu existerande formen av liberal demokrati. (Dryzek och Schlosberg 1998:569) Eckersley hävdar att i en grön demokrati – tillskillnad från i en liberal demokrati – kommer distinktionen mellan nationellt och internationellt, privat och offentligt att ifrågasättas. (Eckersley 2004:242) Den gröna staten ska vara som en facilitator som värnar om demokrati över nationsgränser. Den ska inte, som i dagsläget, agera nationellt inom gränserna och själviskt bortse från omvärldens behov. En sådan förändring som Eckersley önskar innebär en fundamental omställning och utmaning för den traditionella nationalstaten. Men hon menar att då ett statssystem inte lyckas att förvalta miljöproblematiken på ett korrekt sätt, så är det dags att finna en ny typ av stat. Det krävs alltså en omvärdering av den nationella suveräniteten och en mer öppen typ av demokrati. (ibid:3)

Det gröna perspektivet är oftast mycket kritiskt inställd till institutionen nationalstaten. Kritiken grundar sig främst i att nationalstaten inte lyckas skydda miljön och arbeta för hållbar utveckling och men också därför att nationalstatens intressen och makt hålls inom dess geografiska gränser och därför inte kan lösa de globala problemen mer adekvat. Den instängda politiken är förlegad och behöver ersättas av gränsöverskridande aktivitet. (ibid:4) Lidskog och Elander inser att stater är handlingsbegränsade då det område de har makt över är inringat av landsgränser. Men nationalstater kan ändå bidra till skapandet av en världsomspännande miljöstyrning. De menar att ett globalt system måste skapas som möjliggör ansvarsutkrävning. Och för att inte miljöproblemen ytterligare ska drabba de svagaste, måste även dessa ha möjlighet att få upprättelse i detta system. De påpekar också att det är viktigt att beslut på olika nivåer (lokalt, regionalt, nationellt och internationellt) samverkar så att effekterna av dessa inte spelas ut mot varandra. (Lidskog och Elander i SOU 1999:68-69) Den gröna staten ska handla ekologiskt ansvarsfullt inom sina nationsgränser men också vara en god medborgare i den internationella världen och aktivt arbeta för miljö rättvisa. Staten ska vara miljöns försvarare och arbeta unilateralt och multilateralt så att problemen inte skjuts fram till framtida generationer eller skeppas över gränsen till en annan stat. (Eckersley 2004:13)

Inte endast enskilda stater är aktörer i arbetet för att på global nivå arbeta för en "renare" värld. Clark, Jäger och van Eijndhoven nämner internationella eller överstatliga organisationer som också antagit den gränsöverskridande uppgiften. Exempel på transnationella governance forum som – Europeiska Unionen och organisationer som representeras genom UNEP (som WMO World Meteorological Organization och ICSU International Council of Scientific Unions). (Clark m.fl. 2001:8) Den gröna staten ska vara transnationell i den bemärkelsen att staten ska ha en struktur vilken möjliggör att vi över gränser tillsammans kan agera *mot* och ansvara *för* miljöproblem. Att öppna upp för samarbete med omvärlden är ett av den gröna statens främsta syften. (Eckersley

2004:245) Clark, Jäger och van Eijndhoven hävdar att världen de senaste decennierna endast påbörjat interaktionen mellan det traditionella politiska arbetet och det globala miljöarbetet. Därför är det av allra största vikt att dra lärdom av forskning på området men också både av institutioners misstag och framgångsrika metoder. Dock hävdade de (åtminstone år 2001) att de förhandlingar och processer som pågår för att ta hand om de globala miljöproblemen som nu är kända, är väldigt begränsade i omfattning. Få av världens aktörer (stater, företag och organisationer) arbetar kollektivt för att effektivt förändra utgången. Målsättningen, medlen och skälen skiljer sig dem emellan och för att processen ska få kallas global måste förhandlingarna och agerandet vara mer inbegripande. De måste alltså inkludera olika typer av politiskt tillvägagångssätt och kunskap så att alla stater kan vara engagerade, såväl de som till största del orsakar, som de som är mest drabbade av miljöförstöringen. (Clark m.fl. 2001:4) Enligt Eckersley finns det hopp om en förändring i det internationella systemet – trots dess hierarkiska tradition – då det redan finns exempel på utveckling i denna riktning. Internationella miljöstandards har formats och deklarerat har undertecknats. Begreppen ekologisk modernisering och hållbar utveckling har uppmärksammats. Många företag och stater har insett värdet av att inkludera ett miljöperspektiv i produktionen och arbetet. Civilsamhället arbetar mer aktivt för dessa frågor och kräver information, kritisk granskning och ytterligare tekniska framsteg på miljöområdet. (Eckersley 2004:15) Dock är många skeptiska till denna gröna normativa vision om en osjälvisk globalt ansvarstagande stat – till och med i dagens medvetna och globaliserade värld fortsätter ju rivaliteten stater emellan. (ibid:13) Men ändå utgår Eckersleys teori från detta ideal.

Många av de områden som berättats om i teoridelen ovan om den globala nivån, bör direkt applicera på en lokal nivå, anser jag. Att arbeta mer ”transnationellt” innebär på en lokalnivå att inte binda upp sig kring exempelvis kommun- eller länsgränser utan ha ett fungerande system för samarbete över alla typer av gränslinjer. En vital demokrati med ett utbrett deltagande och spridning av miljöinformation (lokala riskanalyser m.m.) är isynnerhet något som i den gröna staten finns på lokalnivå.

3.2 Fallet Sverige

Sammanfattningsvis ska alltså en grön stat föregå med gott exempel och inspirera så väl på global nivå som på lokal nivå. Men inte nog med det, en grön stat intar också en drivande roll på den internationella arenan. Miljöarbetet ska inte hindras av nationsgränser och människor ska känna sig som medborgare på flera nivåer, från lokalt till globalt. Då Eckersley inte operationaliserare begreppet lokalt, och inte bestämmer storleken på samhället hon syftar på då hon menar att vi ska agera lokalt, väljer jag att inte heller begränsa mig till en specifik nivå. Då ”tänka globalt” syftar till att inkludera mer än vår planet, menar jag att ”agera lokalt” kan åsyfta allt mellan agerande på nationell nivå – med andra ord Sverige i detta fall,

eftersom de nationella besluten tas för att sedan verkställas inom kommunerna – ända ner till individnivå.

Enligt Moderaternas handlingsprogram ska Sverige inte nöja sig med de mål som sätts under gemensamma internationella överenskommelser, utan Sverige ska föregå med gott exempel, inspirera andra stater och visa på hur man kan möta miljötmaningarna och driva miljöarbetet framåt. Att börja i tid ger också ett försprång gentemot andra länder. Och miljöområdet ska prioriteras även då Sverige genomlider ekonomiska svårigheter. (Moderaterna, maj 09, Moderaterna, handlingsprogram) Sverige är ett av de länder som varit innovativa och utformat avancerade institutioner som arbetar med miljöfrågor (Dryzek 1997:138). Under en direktsänd partiledardebatt (SVT2 081012) påpekade statsminister Fredrik Reinfeldt att Sverige står för 0,2 % av världsstaters samlade utsläpp. Och i Sverige ligger CO₂-skatten på ungefär 1000 kronor för varje ton koldioxid som släpps ut, medan snittet på denna skatt i Europa är 200 kronor och de länder som släpper ut mest – USA, Kina och Japan – inte har denna typ av skatt. Vidare sade Reinfeldt: ”Globala problem kräver globala lösningar. Vi ska få de *andra* att göra mycket mer.” Min tolkning är att Reinfeldt anser att Sverige till viss del har tagit sitt nationella ansvar, men uppmanar till vidare arbete på det globala planet. Sverige ska alltså verka drivande så att andra stater arbetar mer aktivt med miljön. Enligt Dryzek (1997:138, 140) är Sverige ett av de länder som klarar sig bäst i komparativa studier av hur stater har verkställt utsläppsreducerande bestämmelser. Sverige är pionjär på att tillämpa en helhetssyn på utsläppskontrollen av fabriker, vilket resulterat i en total minskning av miljöpåverkan - både i luft, vatten och mark. Enligt Moderaterna har Alliansregeringen tagit fram den mest ambitiösa klimatpolitiken i världen. (Moderaterna, maj 09) Detta uttalande är dock kritiserat (av Miljöpartiet).

Miljömålssystemet som används för att samla det svenska miljöarbetet, är enligt Miljöminister Andreas Carlgren ytterligare en anledning till varför Sverige från omvärlden ses som ett modelland gällande miljöarbete. De för närvarande 16 miljö kvalitetsmålen som Sverige ställt upp klargör också hur ansvaret för arbetet mellan myndigheter, län och kommuner delats upp, vilket är av största vikt för att framgång ska ske nationellt, regionalt och lokalt. (Carlgren, 080717) Miljömålen kan, så här i halvtid, delvis sägas vara framgångsrika. Det har skett framgångar på vissa områden, men på andra håll går det alltför långsamt, vilket kan leda till att målen inte kommer att uppnås inom den uppställda tidsramen. (Naturvårdsverket 090630) Miljöminister hävdar att för ungefär hälften av miljömålen krävs det internationella insatser för att målen ska kunna nås. Och miljömålssystemet är inte alls anpassade för sådant globalt arbete. Med endast nationella verktyg kan vi inte lösa gränsöverskridande problem. Och Carlgren vill att Sverige ska vara ledande i processen att utöka miljöarbetet och inte låta det hindras av inomeuropeiska och andra gränsdragningar. (Carlgren, 080717)

Under Rio Earth Summit 1992 distribuerades uppgiften att genomföra lokala Agenda 21-planer ut till världens lokala subnationella parlament. Lokala miljöplaner för en hållbar utveckling skulle förberedas och sedan diskuteras på en konferens fem år senare. (Young i Jacobs 1997:138) För att få ut budskapet är information A och O. I Sverige finns både nationella övervakningsorgan så väl

som lokala och regionala program för utvärdering och rådgivning då beslut ska fattas. På kommunnivå finns hållbara utvecklingsplaner, återvinnings- och komposteringskampanjer och lokala Agenda 21-planer. (Lundqvist 1997:60 i Jänicke och Weidner) Carter nämner Sveriges lokala Agenda 21-arbete som ”a qualified success?”. Observera frågetecknet. (Carter 2007:311) Moderaterna betonar att miljöutvecklingen är beroende av insatser på lokal- och individnivå. Att miljöproblematiken har en globaldimension, får inte vara en ursäkt för att inte agera lokalt. (Moderaterna, maj 09)

Enligt UNEP (FN:s miljöorgan) pågår det aktivt arbete i Sverige med att implementera och omtolka de nationella strategier staten beslutat om, så att de på lokalnivå kan tillämpas i praktiken. Även på energi- och miljöområdet finns det en lång tradition av samhällsplanering i Sverige, vilken utformas i samarbete med handelsföretag, industrier, energiföretag, forskare och kommuner. UNEP berättar att många kommuner däribland Växjö kommun har satt upp ambitiösa lokala Agenda 21-mål. (UNEP) Efter uppmärksamhet från internationell media och miljöutmärkelser kallar Växjö kommun sig för ”Europas grönaste stad”. Växjö är en kommun som tagit ett steg längre och skapat en flitig lokal Agenda 21 plan. Genom att engagera aktivitet på alla nivåer; myndigheter, universitetet, företag, organisationer och kommuninvånare, har man lyckats höja sin bruttoregionalprodukt (vilket motsvarar BNP fast på lokalnivå) samtidigt som man minskat de fossila koldioxidutsläppen radikal. (Växjö Kommun 081204, 1a och 1b) En grön stat ska som sagt vara en föredömlig och god stat. Växjö tycks vara ett sådant exemplar, fast på kommunnivå.

Sverige vill gärna framstå som ett föregångsland inom miljöarbetet, och vi är påtryckare inom EU för tuffare miljöpolitik. Frågan om Sveriges miljöstatus är aktuell då Sverige under ordförandeskapet hösten 2009 vill lyfta fram klimatfrågan. Under denna period ska EU anta en ny hållbarhetsstrategi. Dessutom ska vi innan 2010 bestämt oss för hur Kyoto-arbetet ska fortsätta, vilket innebär att Sverige som representant för EU förmodligen kommer att få en stor roll i slutförhandlingarna. (Olsson 080617)

1994 ansågs fördelarna med ett svenskt EU-medlemskap bland annat vara att vi genom samarbete med andra miljöintresserade stater skulle kunna övertyga de mer tveksamma länderna. Dock insåg man också nackdelarna med medlemskapet för egen del då Sverige som medlem i EU inte lika enkelt skulle kunna vara ett ”gott exempel”, ett föregångsland, eftersom EU skulle begränsa möjligheterna att förverkliga de mer progressiva och radikala förslagen. (Jänicke och Weidner 1997:65) Socialdemokraterna skrev också i en specialrapport hösten 1994 att Sverige genom att alliera sig med likasinnade stater skulle arbeta aktivt för ”grönt” beslutsfattande och inte anpassa sig efter stater med lägre miljöstandard. (Lundqvist 1997:67 i Jänicke och Weidner) Moderaternas inställning gällande EU idag är att då vår miljöpolitik direkt påverkar andra länder och vice versa, är det viktigt man intar en helhetssyn. Och EU är det främsta instrumentet för en förbättrad miljö i världen, Europa och Sverige. (Moderaterna, handlingsprogram)

Det är svårt att avgöra hur pass nära Sverige är att vara en grön stat i avseendet att ”tänka globalt och agera lokalt”, då det går att finna både goda och

mindre goda exempel på Sveriges agerande. Men klart är i alla fall att Sverige har ambitioner om att vara en god förebild och verka drivande i miljösammanhang.

4 Gränslös demokrati inklusive rätten till miljöinformation²

4.1 Teori

Demokrati brukar definieras som folkstyre och det som behöver styras tillsammans är de gemensamma angelägenheterna. (Lindensjö i SOU 1999:11) Miljöområdet har blivit en allt mer omfattande gemensam angelägenhet som berör oss alla. Men hur ser demokratin ut i den gröna staten? Miljöteoretiker behandlar olika aspekter av hur demokratibegreppet kommer att förändras då det samverkar tillsammans med den nya roll miljö har eller kommer att få i samhället. Enligt mig handlar förhoppningarna om att demokratin ska få en ny utökad innebörd och att då miljöperspektivet är integrerat på politisk samt civilsamhällelig nivå, kommer demokratin få ett uppsving och bli mer vital.

Michael Jacobs menar att det nya millenniet kräver att demokratikulturen förnyas och därmed också relationen mellan medborgare och stat. (Jacobs 1997:13) Dryzek m.fl berättar att demokrati i den moderna staten växte fram då borgarna inkluderades i statens kärna och utvecklade kapitalismen. Ytterligare ett demokratiskt framsteg skedde då den organiserade arbetarklassen fick en aktivt inkluderande roll i samhället. En konsolidering av miljöfrågorna i politiken kommer medföra att ytterligare en demokratisering av staten eftersom miljökamparna skulle få en mer integrerad roll och arbeta för utvecklingen av en ”grön stat”. (Dryzek m.fl 2003:165) Den gröna staten kräver en omvärdering av den demokratiska processen, beslutsfattande, deltagande, representationen och en mer gränslös demokratitradition vilken inte är så enkelspårigt nationellt inriktad. (Eckersley 2004:3)

² För att betona att rätten till miljöinformation är ett centralt element i den gröna demokratin ville jag inkludera det titeln och inte låta det falla in under demokratikapitlet obemärkt. Benämning ”gränslös demokrati” har jag lånat av ett svenska demokratiprojektet vid samma namn. Därmed inte sagt att jag använder det i samma bemärkelse som de gör. Eckersley använder heller inte termen gränslös demokrati. Men jag fann det lämpligt, då jag anser att ordet gränslös är passande då jag vill summera Eckersleys demokratitankar. Den gröna staten ska vara gränslös i avseendet att den inte ska hindras av konstruerade nationalstats gränser, att den ska vara öppensinnad och vital samt gränslös i hänseendet att fler ska inkluderas i gruppen demos.

Eckersley förespråkar deliberativ demokrati då den erbjuder användbara metoder för demokratin i den gröna staten. Detta ideal lägger fokus på diskussioner som bygger på väl grundade argument samt att parterna ska vara öppna för att omvärdera sina åsikter och eventuellt övertalas. (ibid:115-117) Demokratier med öppen kommunikation och där alla samhällsgrupper har makt att påverka i beslutsfattandet är de demokratier som mest effektivt kan stoppa, förebygga och komma till rätta med miljöförstörelseproblem. (Plumwood i Dryzek och Schlosberg 1998:576) Eckersley instämmer och menar att denna demokratiform är passande för en grön stat då den ger fördel åt helhetstänkande och vad som är allmänt bäst istället för att låta privata själviska intressen gå vinnande ur diskussionen. Deliberativ demokrati är insiktsfull, reflexiv och låter allmänheten ta del av och kritisera argument. Därför kommer beslut som tas i en sådan demokrati vara mer långsiktiga för kollektivet och gynna hållbar utveckling. (Eckersley 2004:117-118)

En välkänd demokratisk princip är att alla de som möjligen kan påverkas av ett politiskt beslut bör ha inflytande över beslutsfattandet. (ibid:111) Ett effektivt sätt att förbättra miljöförhållandena är att låta de människor som lever i ett område också få makt över miljöbesluten som tas där. Alltså kommer de människor som tar besluten också att leva med dess konsekvenser. Lagsystemet bör vara uppbyggt så att samhällsmedborgarna har rätt till information, deltagande i beslutsprocessen och kunna granska bestämmelserna. Ett annat argument för att föra makten till folket är att normativa åsikter gällande vad som är en frisk miljö skiljer sig från region till region. Därför är det mest rättvist att låta folket på plats ha en levande debatt kring vilka förändringar som ska vidtas. (Anderson i Boyle och Anderson 1996:9, Douglas-Scott i Boyle och Anderson 1996:112)

Eckersley menar att det finns inneboende brister i hur den liberala demokratin är utformad, och därför klarar inte detta system av att fullt ut ta ansvar för och reflexivt arbeta med miljöfrågorna. Problematiken menar Eckersley grundar sig både i den liberala statens ideal men också i statens administrativa utformning. (Eckersley 2004:14) Den gröna demokratiska staten är mer legitim eftersom den strävar efter att utvidga och göra demokratin mer levande. (ibid:140) Ett problem med dagens liberaldemokratiska stater är att de inte lyssnar ordentligt till de samhällsgrupper som är i underläge och utsätts för ökad risk att påverkas av miljöproblem. Inte heller agerar den liberaldemokratiska staten adekvat och tillräckligt fort vid ekologiska kriser. Att upptäcka misstagen är ingen utmaning men att identifiera de strukturella dragen som möjliggjort misslyckandena är svårt. (Plumwood i Dryzek och Schlosberg 1998:569) I den gröna demokratiska staten har betydelsen av demos (folk) omdefinierats. Traditionellt sett innefattar begreppet en begränsad befolkning inom en stats gränser. Men den ekologiska demokratin medför komplexa epistemologiska, moraliska och institutionella förändringar. (Eckersley 2004:113) En utmaning med dessa är svårigheten i att representera en grupps intresse, då de inte själva kan tala för sig. Exempel på sådana grupper är framtida generationer människor, djur eller naturen i sig. (ibid:121) Gemensamma nämnare inom dessa grupper är inte exempelvis nationalitet *utan* att de alla potentiellt kan utsättas för en risk om ett visst beslut går igenom. (ibid:113) Och alla de som påverkas då beslut fattas ska i en grön stat

få fullgod information, för att de (eller de som representerar dem) ska kunna ta ställning till vilken graden av risk beslutet innebär. (ibid:118)

Begreppet rättighet till miljöinformation (som är en av de så kallade miljö rättigheterna, min anm.) innefattar: rätten till att som medborgare få kunskap om politiska förslags miljökonsekvenser, möjligheten till att kunna delta i miljöutredningar och dess analyser och att staten är förpliktigad till att regelbundet förmedla en sammanfattande status för de miljöförhållanden rapporter ger kunskap dessutom ska man ha rätt till kompensation om man direkt påverkats av miljöförstörelse. (ibid:137)

Douglas-Scott menar att en förutsättning för att medborgarna ska kunna granska och ställa stat och privata företag till svars är att de får tillgång till information. I en levande demokrati är medborgarna välinformerade. (Douglas-Scott i Boyle och Anderson 1996:115) Miljöinformation som är analyserad, tolkad och lämpligt presenterad för allmänheten måste finnas tillgänglig. (Dryzek m.fl 2003:166) För även om samhällsmedborgarna har fri tillgång till miljörelaterad information, behöver inte det betyda att den i egentlig mening är tillgänglig för dem. Informationen kan vara alltför komplicerat framställd så att en lekman ej kan tillgodogöra sig den. (Douglas-Scott i Boyle och Anderson 1996:118) Om staten är ohjälpsam kanske miljöorganisationer tar dess plats och samlar in samt förmedlar sin egen information. Men en stat som är på väg i rätt riktning är öppen, intresserad och den delar fritt med sig av information till organisationer och allmänheten. (Dryzek m.fl 2003:166) Om spektret av tillgänglig miljöinformation utökas går det också enklare att kritiskt tolka och utvärdera människans roll i miljöförstörelsens problematiken. För att kunna förverkliga detta måste alltså den tillgängliga miljöinformationen ha ökad kvalitet, kvantitet och även informationsflödet måste tilltaga. En del av informationen ska komma från forskare, vilka kan analysera och dra slutsatser, men även exempelvis lokala bönder, bör rapportera sina erfarenheter och upptäckter, då denna förstahandsinformation är mycket värdefull. På dessa vis kommer allmänhetens samt beslutsfattarens kunskap om miljöproblematik att öka avsevärt. (Eckersley 2004:126)

Lidskog och Elander hävdar att Eckersleys perspektiv *inte* innebär att miljö rättigheterna ska vara hierarkiskt överordnade andra medborgerliga rättigheter. En avvägning ska ske så att inga rättigheter kränks. (Lidskog och Elander i SOU 1999:52) De så kallade miljö rättigheterna kanske inte är så olika jämfört med andra äldre mänskliga rättigheter. Medborgares rätt till att få information om olika projekts och företags miljöpåverkan, handlar egentligen om medborgarens rätt till information i allmänhet. (Merrills i Boyle och Anderson 1996:30-31) Anderson menar att det finns olika vägar att gå i skapandet av miljö rättigheter och lagar. Antingen kan man omtolka de nu existerande lagarna för att på så vis inkludera miljöperspektivet. Eller så kan man skapa helt nya lagar som explicit försvarar miljön. (Anderson i Boyle och Anderson 1996:4) Speciellt under 1700-talet och efter andra världskriget har man diskuterat huruvida det finns eller bör finnas grundläggande fri- och rättigheter. Idag finns likartade deklARATIONER om mänskliga rättigheter både på nationell och mellanstatlig nivå. (Nationalencyklopedin 1b) Vedertagna rättigheter som rätten till rättvis rättegång,

äganderätten, rätten till liv och informationsfrihet sammanstrålar med miljö rättigheter. (Anderson i Boyle och Anderson 1996:5) Då det gäller ägande kan miljöfarliga utsläpp leda till att en persons jord blir obrukbar eller att en familj inte kan bo i det hus de äger därför att luftkvaliteten är för dålig. Rätten till liv kan kopplas till statens skyldighet att förhindra en minskning av människors levnadslängd. Förorenad luft och dricksvatten är andra exempel som berör kopplingen mellan miljöfrågan och rätten till liv. Inom ramarna för yttrandefrihet ligger rätten till att sprida och mottaga information. Men deklarationerna har inte gått så långt att de ger staten en skyldighet att informera privatpersoner om miljömässiga beslut som påverkar denne. (Churchill i Boyle och Anderson 1996:90, 92, 97)

Eckersley hävdar att ett av den liberala demokratins största problem är dess brist på ett system för att skydda de som inte kan försvara sig (djur, svaga minoriteter i samhället, framtida generationer som kommer att lida av nutida handlingar). (Eckersley 2004:126) I ett ekologiskt rationellt samhälle får miljöproblem en betydande roll i samhället oberoende av vilken grupp som påverkats av problemen. Denna grupp kan göra sin röst hörd på den politiska arenan och de har god kunskap om problemen. Den rationella responsiva formen av ekologisk demokrati innebär alltså en demokratityp som baseras på allmänt deltagande, valmöjligheter, möjlighet att påverka beslut och tron på civilsamhällets förmåga. Dessa är alltså deliberativa ideal (Plumwood i Dryzek och Schlosberg 1998:576) Ett av den gröna statens mål är just att uppnå social och miljömässig rättvisa. Med miljö rättvisa menar Eckersley, att enskilda grupper *inte* utsätts för miljöproblem. Alla grupper i samhället ska ha politisk makt och de ska också använda den. (Eckersley 2004:10, 140)

Kärnan i demokrati är effektiv kommunikation. (Dryzek och Schlosberg 1998:557) Ett system som tar miljöfrågorna på allvar är ett system med deltagande och kommunikation där institutionerna aktivt lyssnar till folket (i en sådan stat tas mer hänsyn till naturen). Om deltagandet är allmänt, menar Plumwood att folket genom konsensus kommer att lösa problemen. (Plumwood i Dryzek och Schlosberg 1998:577) Om en juridisk instans skyddar rättigheterna, leder det till att politiker inte kan ta själviska beslut som kortsiktigt är fördelaktiga politiskt eller ekonomiskt och ger kortsiktiga vinster på bekostnad av miljön och de svaga grupper som drabbas. (Eckersley 2004:126)

Den gröna staten bjuder alltså in dess medborgare till deltagande i den gröna demokratin. De får rätt till fullständig miljöinformation och andra mekanismer som gör det möjligt att uppnå miljö rättvisa. (ibid:140)

4.2 Fallet Sverige

Sammanfattningsvis ska demokratin i den gröna staten alltså hållas vital och deliberativa metoder förespråkas. Demokratin ska också vara gränslös i det avseendet att nationalstatsgränser inte ska innebära ett hinder och därför måste också demos omdefinieras för att inkludera fler. Demos måste också inkludera de

som inte kan tala för sig själva – framtida generationer, barn, djur, naturen och så vidare – och de ska ha representanter som kan företräda deras intressen. Dessutom ska svaga grupper i samhället (minoriteter, de som känner utanförskap av olika anledningar) delta i den demokratiska diskussionen i samma utsträckning som alla andra. Om man påverkas av miljöförstörelse ska man ha rätt till kompensation. Och innan situationen blivit så allvarlig, och även i allmänhet, ska adekvat miljöinformation vara tillgänglig. Lättillgänglig och lättförståelig information är en grund för demokratin i den gröna staten.

I demokratiutredningens betänkande förespråkas främst en demokratitradition av deltagardemokrati med inslag av deliberativ demokrati, dock vill de inte utesluta andra demokratiteorier utan menar att även inom dessa finns många bra kvaliteter. (SOU 2000:1:23) Deltagande demokrati har många gemensamma nämnare med deliberativ demokrati. Men i en deltagande demokrati läggs fokus på deltagande, det är snarare en plikt än en möjlighet att medverka. Om politiskt intresse saknas hos befolkningen antas det bero på att de känner sig maktlösa. Makten ska decentraliseras och när makten kommer närmre folket kommer de också att bli mer delaktiga. (ibid:22) Jag frågar mig om bloggande kanske är en nutida form av deliberativ demokrati. Genom bloggande få många sina åsikter spridda, diskuterade och de får gensvar. Frågan är hur stort inflytande bloggare har och om inläggen uppfyller de deliberativa kraven på noga övervägda synpunkter och öppenhet för att ändra sin åsikt. Enligt Internetstatistik (090217, 090223) är Sverige en relativt svag bloggation detta trots att bloggandet blivit allt mer populärt. Fem procent av befolkningen sysselsätter sig med detta och gruppen består till stor del av unga kvinnor. Enligt Demokratiutredningens (SOU 2000:1:34) betänkande är dock deltagande en grundläggande byggsten i den svenska demokratin. De menar till och med att Sverige är en lekmanndemokrati eftersom deltagarna på kommunnivå tagit på sig stort ansvar.

Men vilka är människorna som har möjlighet att delta i den svenska demokratin? Jo det är medborgarna inom staten, och vi tycks ha svårt att förhålla oss till en demokrati utan sådana konstruerade gränser. Sassen (i SOU 1999:11, 1999:11:13) menar att även då globalisering diskuteras, är det alltid i förhållande till nationalstaten, detta trots att mycket av nationalstatens suveränitet har förflyttats till privata bolagssystem och transnationella myndigheter. Staten har avnationaliserats i bemärkelsen att makten till viss mån flyttats därifrån. Held (i SOU 1999:11:36) instämmer och menar att den globaliserade värld vi lever i håller på att förändra det politiska samhällets tillstånd och vilken typ av makt staten innehar. I demokratiutredningens (SOU 2000:1:24) betänkande finns rubriken ”Folkstyrelsen i internationell belysning” men där sätts endast svensk demokrati i jämförelse med andra staters former av demokrati. Jag tror att det saknas en diskussion i Sverige om gränsöverskridande demokrati, där nationalstats gränser inte spelar någon roll. Då vi arbetar över landsgränser handlar det oftast istället om samarbeten stater emellan inom exempelvis Östersjöregionen, staterna är huvudrollsinnehavarna istället för människor på båda sidor gränsen som drabbas av problem till följd av miljöförstöring. Folke Tersman, projektledare för det svenska demokratiprojektet ”Gränslös demokrati”, är dock mer positiv. Han menar att om vi har ett gemensamt mål och en viktig

uppgift att lösa, är människor villiga att med demokratins hjälp, på båda sidor nationalstatsgränser, lösa problem. Tillit är en grundbult i demokratin. Enligt honom är det överstatligt demokratiexperiment EU, som Sverige är en del av, ett bevis på tillit mellan främlingar. Människor brukar inte uppleva tillit om det finns ett alltför stort kulturellt eller geografiskt avstånd mellan dem och den grupp de ska samarbeta med, men Tersman menar att om vi känner att vi gynnas av samarbetet kan det öppna upp ett tillitsförhållande. (Heldmark 070304)

Det finns diskrimineringslagar, ombudsmän, rättigheter för minoritetsgrupper och barn samt miljöskyddslag. Det finns också partier och intressegrupper som speciellt inriktat sig på att driva dessa gruppers intressen. Men jag tror inte att Eckersley skulle hävda att exempelvis framtida generationer människor, djur eller naturen i sig är tryggt representerade i den svenska statsapparaten. För att säkra detta kanske dess representanter exempelvis borde ha rösträtt i riksdagen. I den gröna staten ska också svagare grupper som minoriteter, delta på den politiska arenan i lika stor utsträckning som andra. Det finns många olika sådana grupper och deltagande kan mätas på olika sätt, men om man exempelvis ser till socioekonomisk bakgrund är deltagandefördelningen förmodligen inte jämn mellan grupper. Enligt Regeringsformen ska makt utövas med hänsyn till alla människors lika värde. (Riksdagen 081104) Men frågan är vilka grupper termen ”människor” exkluderar och om inte de ska ha rätt till egen makt, och enbart inte bli styrda av andra ”med hänsyn”.

En förutsättning för att ens vilja eller kunna vara delaktig i demokratin, är att personer har tillgång till diskussioner och beslut som berör dem. Utanförskap skapas då en person eller grupp inte kan ta till sig information. (SOU 2000:1:37) Myndigheters arbete ska så långt som möjligt kunna granskas. Därför har Sverige antagit en offentlighetsprincip som är inskriven i tryckfrihetsförordningen, vilken är en av grundlagarna. (Regeringskansliet 050720) I princip antogs denna lag redan 1766. (Bohlin, 2007:21) Den ger folket rätt till att få ta del av allmänna handlingar. På så vis kan media uppmärksamma även det som myndigheter eller staten själva inte väljer att belysa. (Regeringskansliet 050720) Man kan även ta del av handlingar gällande miljöförhållanden. Begreppet miljöinformation benämns i Sveriges Rikes Lag som information om faktorer som kan påverka människors säkerhet, hälsotillstånd, livsvillkor eller miljön i sig. (Lag 2005:181) Dock är det tveksamt om staten regelbundet uppdaterar status för olika miljöförhållande och förmedlar dessa till allmänheten, i den utsträckning som Eckersley önskar.

Då det väl upptäckts att exempelvis en industri orsakar miljöförödelse ska berörda grupper kompenseras enligt den gröna teorin. Den i Sverige antagna principen om att förorenaren betalar innebär egentligen att priset för återvinning och restaurering om skada uppstår bakas in i priset på produkten. (Nationalencyklopedin 1a) Då principen antogs var den starkt inriktad på konsensus och samarbete mellan förorenarna och kontrollanterna. Information var ett nyckelbegrepp. Man resonerade som så att om både kontrollorganet och fabriksägarna visste vad den andra parten ville skulle det resultera i rationella och balanserade beslut. Företagarna skulle ta sitt ansvar utan att kontrollanterna behövde utföra mycket tätt följda kontroller. Denna form av deliberativ, öppen,

rationell och konsensusbaserade strategi kan anses vara en del i den så kallade "Svenska Modellen". (Lundqvist 1997:47-49 i Jänicke och Weidner) Dock menar Åsander att principen i praktiken inte är implementerad fullt ut. Detta leder i allmänhet upphov till frågor om hur företag ska förhålla sig till förpliktelsen, och i synnerhet till svårigheter i ärenden angående huruvida företag ska åtalas eller ej. (Åsander 2006:4) Handel med utsläppsrätter är en vidareutveckling av förorenaren betalar-principen. Genom att göra det kostsamt att släppa ut miljövådligt utsläpp ger detta styrmedel incitament till att minska exempelvis koldioxidutsläpp samt att omfördela kostnaderna för det. (SOU 2008:24:255) Inom EU arbetar Sverige för en mer omfattande utsläppsrättshandel då det krävs ett gemensamt europeiskt eller globalt system. (Allians för Sverige, Moderaterna, handlingsprogram)

Det svenska samhället kan sägas ha deliberativa inslag. Sverige samarbetar gärna med andra stater men jag tror inte att det fullt ut kan räkas som gränslös demokrati. Jag tror inte heller att minoriteter och svaga grupper i samhället har den makt att påverka som de i den gröna staten borde ha. Grupper som inkluderas i begreppet demos är fortfarande de traditionellt inkluderade nu levande medborgarna, dock verkar vissa av dessa för exempelvis miljöns eller barns intressen. Men grupper som inte kan tala för sig, blir inte formellt representerade i staten på det vis jag förmodar att Eckersley menar.

5 Diskussion

5.1 Sverige – en ljusgrön stat?

De kriterier som jag valt ut från Eckersleys teori om den gröna staten är inte av henne beskrivna i detalj. Eckersley har format en teori, inte en manual för hur kraven som kännetecknar den gröna staten uppfylls. I mitt försök att testa den gröna statsteorin på fallet Sverige har en svårighet varit att det inte finns någon skala för när en stat befinner sig inom räckhåll för att kunna anses vara grön. Därför efterlyser jag en utformning av en sådan, för framtida forskning. Med en skala som mätinstrument skulle man kunna få fram mer kvantitativa data vilket tillsammans med en kvalitativ studie kan ge ett adekvat resultat. Ett sådant verktyg skulle också leda till jämförbarhet mellan stater. Denna uppsats visar dock bevis för att Sverige på allvar försöker arbeta för att bli en grönare stat och det finns tecken på att man på vissa områden lyckats omprioritera till fördel för miljön. Dock anser jag att Sverige på strukturell nivå *inte* kan anses vara en grön stat.

Men kan det finnas behov av att införa ett ytterligare begrepp till Eckersleys teori om den gröna staten? Ett begrepp så som den ljusgröna staten? Vad kan detta då innebära? Är en ljusgrön stat, en stat som är på väg mot att bli en riktig grön stat, men ännu inte uppnått alla kriterier? Eller är en ljusgrön stat det enda realistiska målet då en grön stat är en ouppnåelig utopi?

Inom demokratiforskningen talar Robert Dahl om att begreppet demokrati är ett normativt ideal som alltid kommit att vara skilt från hur demokrati mätbart, i verkligheten kan te sig. Han kallar därför idealet för *demokrati*, och den verklighetsförankrade typen för *polyarki*. (Dahl, Margaret 2009:5) Om demokrati är idealet man bör sträva mot och polyarki det fysiskt möjliga uppnåbara målet, kanske man skulle kunna hävda att den gröna staten är utopin och vad man skulle kunna kalla den ljusgröna staten vara målet som är möjligt att uppnå (i alla fall just nu i vår tid, med de omständigheter vi har). I detta fall bör Sverige identifieras som en stat som är på god väg att bli en typ av ljusgrön stat.

Eller så använder man termen ljusgrön stat som en definition på den subinriktning inom kategorin gröna stater, som staten i fråga har antagit. Jonathon Porritt använder sig av olika färgnyanser för att dela in miljörelsen i sektioner. De ”rödgröna” fyller miljörelsens tomrum – bristen på ideologi – och försöker ta ner argumentationen på jorden och befria den från naivitet. De ”mörkgröna” har traditionella värderingar och oroar sig inför framtiden. De som Porritt definierar som ”ljusgröna” är den grupp som ständigt väger olika alternativ och går

balansgång mellan miljötankande och hänsyn till andra omständigheter. (Porritt i Jacobs 1997:68-69) Om jag antar denna definition, kan Sverige ses som ljusgrön. Påtryckningar sker från olika håll och övervägningar mellan att välja en miljöriktig väg görs med hänsyn till andra aspekter.

Stundtals har jag funderat på om teorin om den gröna staten en utopi. Men då jag ställt upp Eckersleys idéer som kriterier, anser jag de till största del vara konkreta nog för att anses välförankrade i verkligheten. Eckersley (2004:13) kallar sin metod för ”critical political ecology” och menar att hon försökt navigera mellan å ena sidan utopiskt tänkande och å andra sidan att underkasta sig det status quo som råder. Jag tolkar detta som att hon stundtals målar upp en utopisk framtida miljöparadis men ändå försöka ta ner den gröna staten till jorden genom att pessimistiskt anpassa det till den verklighet som råder, och de samhällsskick som finns. Ett kapitel i hennes bok om den gröna staten, handlar exempelvis om möjlig utveckling *från* liberal demokrati *till* ekologisk demokrati.

Men även om teorin om den gröna staten är utopisk, så är den inspirerande och det kanske är det som är syftet. Den väcker intresse och förhoppningar. Kanske måste inte statskroppen vara så stel, även stater måste ju följa med in i framtiden och anpassa sig efter nya förutsättningar och påtryckningar från världsmedborgarna. Den gröna staten är definitivt en förebild. Och Sverige behöver inspirationskällor som Eckersleys vilka kan tävla mot en värld av kortsiktigt ekonomiskt intressen.

Eckersley talar om att nackdelen med liberala stater är deras inbyggda tävlan om ekonomisk framgång. Men kanske kan detta resonemang delvis vändas. Rivaliteten mellan stater handlar kanske nu också om en tävlan om att vara bäst på miljöområdet. Barack Obama vill att USA ska vara bäst på förnyelsebar energi (Obama), lika så vill den svenska regeringen att Sverige ska vara ett föredöme. Många stater vill vara den godaste, och därmed samtidigt vara en av de första med att ställa om ekonomin för att, i sann liberal anda, tjäna pengar när stater runt om i världen gör det dyrt att vara miljöbov och privatpersoner gör allt mer miljömedvetna val vid konsumtion. Det satsas på miljövänligare produktionsprocesser, miljövänligare varor samt teknisk innovation och fler arbetstillfällen inom miljösektorn. Den liberala staten kan tjäna på miljöutmaningarna.

Kanske är det för generöst att kalla Sverige för en ljusgrön stat. Snarare kan det kanske sägas att den svenska staten anammat drag av ekologisk modernisering, då strukturen i staten inte förändrats i den mån som krävs i en grön stat. Ekologisk modernisering förespråkar synergism mellan ekonomisk och ekologiskt hållbar utveckling, alltså att dessa två gynnar varandra. Det är också detta synsätt Miljöminister Andreas Carlgren antagit. Han menar att ”...miljöutmaningarna kan även göras till hävstång för vår ekonomi och vårt samhälles utveckling.” (Regeringskansliet, 1a)

Eckersley (2004:139) menar att det är felaktigt att hävda att en grön stat är en liberal stat som endast har antagit några gröna element. Men å andra sidan menar hon att en sådan utveckling kan vara inledningen på transformationen mot att bli en sann grön stat. Och jag tror att det är just där Sverige idag står.

6 Referenser

Anderson, Michael R. 1996. "Human Rights Approaches to Environmental Protection: An Overview" kap. 1 i *Human Rights Approaches to Environmental Protection*. Boyle, Alan E. och Anderson, Michael R. (red). Oxford: Oxford University Press.

Allians för Sverige. *Säkra en hållbar miljöutveckling*. <http://www.alliansforsverige.se/generellt/sakra-en-hallbar-miljoutveckling>. Nerladdad 090801.

Obama, Barack. *Organizing on the issues – New Energy*. <http://www.barackobama.com/issues>. Nerladdad 090803.

Bohlin, Alf. 2007. *Offentlighetsprincipen*. 7 uppl. Stockholm: Nordstedts Juridik.

Carlgren, Andreas. 080717. *Sverige klarar inte självt att uppfylla miljömålen*. <http://www.regeringen.se/sb/d/10475/a/109814>. Nerladdad 090722.

Carter, Niel. 2007. *The Politics of the Environment – Ideas, Activism, Policy*. 2 uppl. Cambridge: Cambridge University Press.

Churchill, Robin. 1996. "Environmental Rights in Existing Human Rights Treaties". Kap 5 i *Human Rights Approaches to Environmental Protection*. Boyle, Alan och Anderson, Michael (red). Oxford: Oxford University Press.

Clark, William C., Jäger, Jill och van Eijndhoven, Josee. 2001. "Managing Global Environmental Change: An Introduction to the Volume" s. 1-21 i Clark, William C., Jäger, Jill, van Eijndhoven, Josee och Dickson, Nancy M. (red). *Learning to Manage Global Environmental Risks. Vol. 1 : A Comparative History of Social Responses to Climate Change, Ozone Depletion, and Acid Rain*. London: Mass. MIT Press.

Dahl, Robert A. och Levi, Margaret. 2009. "A Conversation with Robert A. Dahl". *Annual Review of Political Science*. Nr 1. Volym 12. s.1-9. Annual Reviews.

Douglas-Scott, S. 1996. "Environmental Rights in the European Union: Participatory Democracy or Democratic Deficit?". Kap 6 i *Human Rights Approaches to Environmental Protection*. Boyle, Alan E. och Anderson, Michael R. (red). Oxford: Oxford University Press.

Dryzek, J.S., Downes, D., Hunold, C., Schlosberg, D. och Hernes, H-K. 2003. *Green States and Social Movements: Environmentalism in the United States, United Kingdom, Germany, & Norway*. New York: Oxford University Press.

Dryzek, John S. 1997. *The politics of the Earth: Environmental Discourses*. Oxford: Oxford University Press.

Dryzek, John S och Schlosberg, David. 1998. *Debating the earth : the environmental politics reader*. Oxford : Oxford University Press.

Eckersley, Robyn, 2004. *The Green State – Rethinking Democracy and Sovereignty*. Cambridge: MIT Press.

Grove-White, Robin. 1997. "Environment, Risk and Democracy" s. 109-122 i Jacobs, Michael (red). *Greening the Millennium? – The New Politics of the Environment*. Oxford: Blackwell Publishers.

Hardin, Garrett. 1968. "The Tragedy of the Commons". *Science*. American Association for the Advancement of Science. Volym 162. Nummer 3859.

Held, David. 1999. "Kan globaliseringen regleras?" s.33-54 i SOU 1999:11 *Bör demokratin avnationaliseras?*

Heldmark, Thomas. 070304. *Hur ska vi välja vår globala regering?* http://www.svd.se/nyheter/vetenskap/artikel_1068377.svd. Senast ändrad 080331. Nerladdad 090720.

Hildingsson, Roger. 2007. *Greening the (welfare) state: Rethinking Reflexivity in Swedish Sustainability Governance*. C-uppsats. Lunds Universitet. www.uppsatser.se

Internetstatistik. 090217. *350 000 bloggare i Sverige*. <http://www.internetstatistik.se/content/726-350-000-bloggare-i-sverige.html>. Nerladdad 090731.

Internetstatistik. 090223. *Sverige svagt som bloggarnation*. <http://www.internetstatistik.se/content/720-sverige-svagt-som-bloggarnation.html>. Nerladdad 090731.

Jacobs, Michael. 1997. "Introduction: The New Politics of the Environment", s. 1-17 i Jacobs, Michael (red). *Greening the Millennium? – The New Politics of the Environment*. Oxford: Blackwell Publishers.

Jänicke, Martin och Weidner, Helmut. 1997. *National Environmental Policies: A Comparative Study of Capacity-Building*. Berlin: Springer.

Karlsson, Sofia. 2007. *Mänskliga miljörättigheter: en fjärde generation rättigheter?* D-uppsats. Luleå Tekniska universitet. www.uppsatser.se

Lag 2005:181. Regeringskansliets rättsdatabas. *Miljöinformation*. Utfärdad 050407. <http://www.lagboken.se>. Nerladdad 090730.

Lejland, Carl-Johan. 071212. "USA försöker blockerar alla framsteg". Dagens Industri. <http://di.se/Nyheter/?page=/Avdelningar/Artikel.aspx%3Fsectionid%3Dklimat%26articleid%3D2007%255C12%255C12%255C261536>. Nerladdad 090729.

Lidskog, Rolf och Elander, Ingemar. 1999. "På väg mot ekologisk demokrati? – Demokratiteoretiska responser på den ekologiska utmaningen" s.35-80 i SOU 1999:77. *Demokrati och ledarskap*.

Lindensjö, Bo. 1999. "Demokrati" s.11-34 i SOU 1999:77. *Demokrati och ledarskap*.

Lundqvist, Lennart J. 1997. "Sweden", s. 45-72 i Jänicke, Martin och Weidner, Helmut. *National Environmental Policies: A Comparative Study of Capacity-Building*. Berlin: Springer.

Meadowcroft, James. 2005. "From Welfare State to Ecostate" s. 3-24 i Barry, John och Eckersley, Robyn (red). *The State and the Global Ecological Crisis*. London: The MIT Press.

Merrills, J. G. 1996. "Environmental Protection and Human Rights: Conceptual Aspects". Kap 2 i *Human Rights Approaches to Environmental Protection*. Boyle, Alan och Anderson, Michael (red). Oxford: Oxford University Press.

Moderaterna, handlingsprogram. *Vår tids arbetarparti*. http://www.moderat.se/web/Vart_handlings_program.aspx. Nerladdad 090712.

Moderaterna. maj09. *Så här tycker vi – Miljö och klimat*. www.moderat.se/web/Miljo.aspx?UsePrintableVersion=true&PDF=true
Nerladdad 090730.

Nationalencyklopedin 1a. Sökord "Polluter Pays Principle". www.ne.se.
Nerladdad 090731.

Nationalencyklopedin 1b. Sökord "medborgerliga fri- och rättigheter", Sterzel, Fredrik och Arvidsson, Ulf. www.ne.se. Nerladdad 080925.

Naturvårdsverket. 090630. *Miljömålen – i halvtid*. <http://www.naturvardsverket.se/sv/Sveriges-miljomal--for-ett-hallbart-samhalle/Sveriges-miljomal/Miljomalssystemet/Rapportering/Miljomalen--i-halvtid>. Nerladdad 090722.

Olsson, Lova 080617. "Regeringen inrättar tung klimatpost". Svenska Dagbladet. http://www.svd.se/nyheter/politik/artikel_1373211.svd. Nerladdad 090723.

Plumwood, Val. 1998. "Inequality, ecojustice and ecological rationality" s. 559 – 583 i Dryzek, John S och Schlosberg, David. *Debating the earth : the environmental politics reader*. Oxford : Oxford University Press.

Porritt, Jonathon. 1997. "Environmental Politics: The Old and the New", s. 62-73 i Jacobs, Michael (red). *Greening the Millennium? – The New Politics of the Environment*. Oxford: Blackwell Publishers.

Regeringskansliet. 1a. *Andreas Carlgren*. <http://www.regeringen.se/sb/d/7441>.
Nerladdad 090802.

Regeringskansliet. 050720. *Offentlighetsprincipen*. <http://www.regeringen.se/sb/d/504/a/3029>. Nerladdad 090730.

Riksdagen. 081104. *Regeringsformen*. http://www.riksdagen.se/templates/R_Page___5558.aspx. Nerladdad 090730.

Sassen, Saskia 1999. "Konsekvenser för statens roll" s. 9-32 i SOU 1999:11 *Bör demokratin avnationaliseras?*

SOU 2000:1. *En uthållig demokrati! – Politik för folkstyrelse på 2000-talet*. Demokratiutredningens betänkande. Stockholm

SOU 2008:24. *Svensk klimatpolitik*. Betänkande av Klimatberedningen. Miljövårdsberedningen. Stockholm

Statsvetenskapligt lexikon. 1997. Uppslagsord: "allmänningsproblemet". Goldmann, Kjell. Pedersen, Mogens N. och Østerud, Øyvind (red). Stockholm: Universitetsförlaget.

SVT2. 081012. *Agenda: Partiledardebatt del 2*. <http://svt.se/svt/play/video.jsp?a=1275803>. Nerladdad 081013.

UNEP. *The city of Växjö – a successful sustainable energy programme in Sweden*. <http://www.unep.org/GC/GCSS-IX/Documents/Swedish-1A.pdf>.
Nerladdad 080910.

Växjö Kommun. 081204. (1a) *Miljöpolicy*.
<http://www.vaxjo.se/VaxjoTemplates/Public/Pages/Page.aspx?id=27909>.
Nerladdad 090721.

Växjö Kommun. 081204. (1b) *Vårt miljöarbete*.
<http://www.vaxjo.se/VaxjoTemplates/Public/Pages/Page.aspx?id=30433>.
Nerladdad 090721.

Young, Stephen. 1997. "Local Agenda 21: The Renewal of Local Democracy?" s. 138-148 i Jacobs, Michael (red). *Greening the Millennium? – The New Politics of the Environment*. Oxford: Blackwell Publishers.

Åsander, Carla. 2006. *Perceived Environmental Liability Risks: Potential Implications for the Swedish Insurance Market*. Magisteruppsats, Stockholms Universitet, Centrum för Tvärvetenskaplig Miljöforskning. <http://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:197790&searchId=1>.